

## ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

## PROBLEMS OF IMPLEMENTING THE FIELD OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS STATE POLICY UNDER THE LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW

На основі аналізу нормативно-правових документів та джерельної бази дослідження охарактеризовано основні завдання державної політики у сфері фізичної культури і спорту, одним із яких є забезпечення ефективності та результативності публічного управління у цій сфері.

Показано, що успішна реалізація державної політики у сфері фізичної культури і спорту вимагає належного нормативно-правового, фінансового, матеріально-технічного, кадрового та іншого забезпечення, а також виконання широкого спектру завдань щодо фізкультурно-спортивного руху в Україні із комплексною взаємодією органів публічного управління із громадськими та спортивними вітчизняними й міжнародними організаціями і структурами – відомствами, товариствами, федераціями тощо.

Визначено проблеми, з якими стикнулася сфера фізичної культури та спорту під час дії правового режиму воєнного стану. Показано, що кожен день продовження війни приносить нові біди, нові руйнування та збитки Україні. Акцентовано на тому, що наразі перед українським спортом багато викликів – сфера фізичної культури та спорту зазнала значних негативних змін і втрат внаслідок повномасштабного російського вторгнення рф на територію України, і знаходиться у майже кризовому стані. Окрім того, під час дії правового режиму воєнного стану в країні з'явилися нові пріоритети, орієнтовані, насамперед, на підтримку Збройних Сил України, тому питання забезпечення стратегічного розвитку сфери фізичної культури та спорту в Україні відійшли трохи на другий план, і мають вирішуватися поступово, орієнтуючись у першу чергу на відновлення пошкоджених інфраструктурних об'єктів, а вже потім – на забезпечення сталого розвитку галузі.

Зроблено висновок, що державна політика у сфері фізичної культури та спорту в умовах правового режиму воєнного стану насамперед має спрямовуватися на збереження та підтримку фізкультурно-спортивної діяльності, зокрема на основі співпраці з міжнародними спортивними федераціями та іншими структурами, які надають допомогу нашим спортсменам, а також на організаційне та фінансове забезпечення процесів розроблення та реалізації стратегій, програм та проектів розвитку фізичної культури та спорту у повоєнний період.

**Ключові слова:** Публічне управління, державна політика у сфері фізичної культури та спорту, центральні органи виконавчої влади, війна, правовий режим воєнного стану,

повоєнне відновлення, розвиток, стратегія, проєкт, міжнародна допомога.

Based on the analysis of legal documents and the research source base, the main tasks of state policy in the field of physical culture and sports are characterized, one of which is to ensure the efficiency and effectiveness of public administration in this field.

It is shown that the successful implementation of state policy in the field of physical culture and sports requires appropriate regulatory, financial, logistical, personnel and other support, as well as the implementation of a wide range of tasks related to the physical culture and sports movement in Ukraine with the complex interaction of public administration bodies with public and sports domestic and international organizations and structures - departments, associations, federations, etc.

The problems faced by the field of physical culture and sports during the legal regime of martial law are identified. It is shown that every day of the continuation of the war brings new troubles, new destruction and losses to Ukraine. Emphasis is placed on the fact that Ukrainian sports currently face many challenges - the field of physical culture and sports has undergone significant negative changes and losses as a result of the full-scale russian invasion of the russian federation on the territory of Ukraine, and is in an almost crisis state. In addition, during the operation of the legal regime of martial law in the country, new priorities appeared, focused, first of all, on the support of the Armed Forces of Ukraine, therefore the issue of ensuring the strategic development of the sphere of physical culture and sports in Ukraine has taken a back seat and must be resolved gradually, focusing first of all on the restoration of damaged infrastructural facilities, and only then on ensuring the sustainable development of the industry.

It was concluded that the state policy in the field of physical culture and sports under the legal regime of martial law should primarily be aimed at preserving and supporting physical culture and sports activities, in particular on the basis of cooperation with international sports federations and other structures that provide assistance to our athletes, as well as for organizational and financial support of the processes of development and implementation of strategies, programs and projects for the development of physical culture and sports in the post-war period.

**Key words:** public administration, physical culture and sports state policy, central executive authorities, war, legal regime of martial law, post-war reconstruction, development, strategy, project, international assistance.

УДК 351:796:342.78  
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.37.18>

**Бондарець Є.М.**

аспірантка кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»  
ORCID ID: 0000-0002-0922-2000

**Актуальність проблеми.** Забезпечення ефективності та результативності публічного управління у всіх сферах життєдіяльності українського суспільства, у тому числі в галузі фізичної культури та спорту, віднесено до

основних завдань державної політики України, успішна реалізація якої вимагає належного нормативно-правового, фінансового, матеріально-технічного, кадрового та іншого забезпечення, а також виконання широкого спектру

завдань щодо фізкультурно-спортивного руху в Україні із комплексною взаємодією органів публічного управління із громадськими та спортивними вітчизняними й міжнародними організаціями і структурами – відомствами, товариствами, федераціями тощо.

Разом із тим, наразі перед українським спортом багато викликів. Від початку повномасштабного російського вторгнення РФ на територію України сфера фізичної культури та спорту зазнала значних негативних змін. Багато видатних спортсменів нашої держави стали на захист рідної країни, є втрати серед спортсменів. Є і поранені, які також вже ніколи не повернуться у стрій. На багатьох територіях зруйновано спортивну інфраструктуру, порушено тренувальний процес, кількість спортивних змагань на території України значно скоротилась через складність їх організації, не всі спортивні споруди обладнанні бомбосховищами, зважаючи на те, що забезпечення безпеки населення сьогодні є одним із пріоритетних завдань державної політики.

Під час дії правового режиму воєнного стану в країні з'явилися нові пріоритети, орієнтовані, насамперед, на підтримку Збройних Сил України, тому питання забезпечення стратегічного розвитку сфери фізичної культури та спорту в Україні відійшли трохи на другий план, і мають вирішуватися поступово, спочатку орієнтуючись на відновлення пошкоджених інфраструктурних об'єктів, а вже потім – на забезпечення сталого розвитку галузі. Саме тому державна політика у сфері фізичної культури та спорту також має спрямовуватися на збереження та підтримку галузі, зокрема на основі співпраці з міжнародними спортивними федераціями, а також на розроблення та реалізацію стратегій, програм та проєктів розвитку фізичної культури та спорту у повоєнний період.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питанням формування та реалізації державної політики розвитку фізичної культури та спорту, у тому числі для різних категорій населення, присвячені, зокрема, публікації таких авторів, як Л. Дудорова та Б. Бондаренко [1], Н. Галунець, Є. Сандул і В. Бичков [2], О. Степанюк та І. Лисенко [3].

Автори праці [3] досліджують особливості напрямів державної політики у сфері фізичної культури та спорту для осіб з інвалідністю та акцентують увагу на її організаційно-управлінських засадах та проблемах, що виникають під час її реалізації, основною з яких вони визначають фінансово-економічне забезпечення галузі та недостатність висококваліфікованих кадрів, а саме тренерів з виду спорту та фізичних реабілітологів. Автори зазначають,

що «політика держави щодо людей з розладами і порушеннями стану здоров'я, незважаючи на свою специфіку, не може розглядатися окремо у відриві від загального соціально-економічного фону. Значною мірою вона залежить від загальної парадигми соціальної політики та економічного розвитку в держави» [3, с. 126]. Разом із тим, автори цієї публікації роблять висновок, що система публічного управління розвитком фізичної культури та спорту в Україні, незважаючи на існуючі проблеми, є ефективною, і спорт осіб з інвалідністю в Україні знаходиться на високому рівні розвитку, з чим ми не можемо повною мірою погодитися саме через ті проблеми галузі, про які пишуть автори.

У праці [1] досліджується проблема удосконалення державної політики України у сфері фізичної культури і спорту та роль державно-приватного партнерства в її розвитку. Особливу увагу автори публікації приділяють аналізу здійснення першочергових завдань щодо формування сприятливих умов розвитку фізкультурно-спортивного руху, пропонують шляхи їх реалізації, і роблять висновок, що державна політика у сфері фізичної культури і спорту буде ефективнішою, якщо державне управління буде спрямовано на кінцевий результат – впровадження в країні доступних конкурентоспроможних на світовому ринку інноваційних продуктів та технологій для залучення населення до масового фізкультурного та спортивного руху [1]. Також авторами публікації пропонується приділяти особливу увагу взаємодії державних і недержавних інституцій у сфері фізичної культури і спорту, що буде сприяти розвитку адаптивних механізмів регулювання у галузі та впровадженню нових видів організації суб'єктів діяльності (так званих спортивних кластерів) [1].

Автор праці Н. Галунець [2] зазначає, що розвиток фізичної культури й спорту відображає «рівень та якість життя населення країни, сформованість сталих традицій здорового способу життя в повсякденному побуті громадян, розвиток духовної та інтелектуальної культури» [2], і вважає, що наразі це вже є науково доведеним та обґрунтованим твердженням.

Погоджуючись з думкою професора Ю. Шарова [4 – 6] про те, що будь-який розвиток, який завжди супроводжується певними змінами, має бути керованим, а інакше можна прийти до хаосу, зазначимо, що розвиток фізичної культури і спорту, як і будь-якої сфери діяльності як в Україні, так і у світі, також має бути керованим. І таку управлінську функцію, що може забезпечити системний керований розвиток певної сфери життєдіяльності, має

брати на себе держава та її публічно-владні інститути. Саме органи публічного управління та адміністрування розробляють та реалізують відповідні державні політики на різних рівнях та у різних сферах управлінської діяльності, й безпосередньо відповідають за їх результативність.

**Визначення мети дослідження.** Метою статті є характеристика основних завдань державної політики у сфері фізичної культури і спорту та визначення проблем та напрямів її реалізації в умовах правового режиму воєнного стану.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** До основних завдань державної політики України у сфері фізичної культури й спорту віднесено розвиток цієї галузі шляхом сприяння різним видам спорту, надання державної підтримки організаціям та громадським об'єднанням фізкультурно-спортивної спрямованості, залучення їх до виконання державних програм і заходів з питань фізичної культури та спорту тощо.

У ст. 6 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [7] окремо визначені повноваження центральних органів виконавчої влади у сфері формування державної політики з розвитку фізичної культури та спорту, та у сфері її реалізації. До таких повноважень, зокрема, віднесено наступні:

1. У сфері формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту [7]:

- участь у розробленні інвестиційної, антимонопольної, регуляторної політики у сфері фізичної культури та спорту;

- створення системи спортивних відзнак і нагород, визначення нормативів матеріально-технічного та кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту;

- визначення порядку визнання видів спорту в Україні, включення їх до відповідного реєстру та порядок його ведення тощо.

2. У сфері реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту [7]:

- організація процесів реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, дотримання вимог нормативно-правових актів;

- узагальнення практики застосування законодавства у сфері фізичної культури і спорту, розробка та подання пропозицій щодо його вдосконалення;

- сприяння розвитку різних видів спорту;

- аналітична діяльність у сфері фізичної культури і спорту, визначення тенденцій розвитку, узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду, розроблення проектів і програм розвитку фізичної культури і спорту, їх реалізація;

- надання державної підтримки громадським об'єднанням фізкультурно-спортивної спрямованості, залучення їх до виконання державних програм і заходів з питань фізичної культури та спорту;

- здійснення контролю за якістю послуг у сфері фізичної культури та спорту;

- взаємодія з центральними органами виконавчої влади, іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування у сфері фізичної культури і спорту тощо [7].

Слід зазначити, що в Україні функцію формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, яка сприяє утвердженню української національної та громадянської ідентичності, здійснює безпосередньо Міністерство молоді та спорту України (Мінмолодьспорт) [8], діяльність якого спрямовується на визначення перспектив, пріоритетних напрямів, тенденцій та прогнозів розвитку фізичної культури і спорту в країні, забезпечення контролю за дотриманням законодавства у цій сфері, а також здійснення моніторингу програм, проектів і заходів щодо розвитку фізичної культури та спорту в Україні [8].

На регіональному та місцевому рівнях такі функції виконують відповідні підрозділи органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у межах своїх повноважень, що свідчить про створення в Україні саме системи публічного управління розвитком фізичної культури та спорту.

У ст. 4 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [7] визначено засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту, зокрема:

- визнання фізичної культури і спорту як пріоритетного напрямку гуманітарної політики держави та важливого чинника всебічного розвитку особистості, формування здорового способу життя, досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави;

- забезпечення гуманістичної спрямованості та пріоритету загальнолюдських цінностей, справедливості, взаємної поваги й гендерної рівності;

- гарантування рівних прав і можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту;

- забезпечення безпеки життя та здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, учасників та уболівальників спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів;

- сприяння безперервності й послідовності проведення занять фізичною культурою і спортом для громадян різних вікових груп;

- утвердження етичних і моральних цінностей фізичної культури та спорту як складової суспільної культури;

– забезпечення різноманітності, високої якості й доступності послуг у сфері фізичної культури та спорту для громадян, а також дотримання державних соціальних стандартів у цій сфері;

– орієнтування на сучасні міжнародні стандарти у сфері фізичної культури і спорту, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері тощо [7].

Слід зазначити, що від початку повномасштабного російського вторгнення РФ на територію України сфера фізичної культури та спорту зазнала значних негативних змін. Як зазначалося вище, багато видатних спортсменів нашої держави стали на захист рідної країни, серед них є втрати. Лише за неповний перший рік війни розмір втрат через руйнування спортивної інфраструктури України перевищив \$ 250 млн. 320 спортивних об'єктів постраждало через військову агресію РФ, 87 із них було повністю зруйновано або частково знищено. По інформації Міністра молоді та спорту України, найбільше спортивних об'єктів було зруйновано в Луганській області, Донецькій, Харківській, Миколаївській, Херсонській, Київській, Дніпропетровській, Чернігівській та Сумській областях [9].

Саме тому змінилися пріоритети державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Підтримка Збройних Сил України сьогодні є найголовнішим пріоритетом, тому решта завдань з розвитку системи фізичної культури та спорту має вирішуватися поступово, орієнтуючись на відновлення пошкоджених інфраструктурних об'єктів (а це стосується не лише сфери фізичної культури та спорту, а й ревіталізації та відбудови нашої країни в цілому), а вже потім – на забезпечення сталого розвитку галузі. У свою чергу, державна політика у сфері фізичної культури та спорту також має спрямовуватися на збереження й підтримку галузі, зокрема на основі співпраці з міжнародними організаціями та спортивними федераціями, на залучення міжнародної допомоги, а також на розроблення та реалізацію стратегій, програм та проєктів розвитку фізичної культури та спорту у повоєнний період.

Що стосується міжнародної допомоги у сфері фізичної культури та спорту, то саме завдяки ній вдалося налагодити стабільний процес підготовки українських спортсменів за кордоном. Саме через таку підтримку українським спортсменам вдається брати участь у міжнародних змаганнях, представляючи нашу країну, доносити світу інформацію про війну і закликати про допомогу.

Наші спортсмени позитивно впливають на імідж України. Завдяки перемогам на чемпі-

онатах Європи та світу всі згадують про країну, яка виборює незалежність. Звісно, вся усвідомлена міжнародна спільнота підтримує Україну. Українським спортсменам допомагають при підготовці та сприяють в організації виступів у переважній більшості країн. Дуже важливо, щоб міжнародна спортивна спільнота й надалі була на боці України та продовжувала ізолювати росіян та білорусів від участі у міжнародних спортивних змаганнях.

Слід зазначити, що через війну зазнав змін і один із ключових програмних документів – Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [10], яка визначає основні пріоритети державної політики у цій сфері. Її положення також потребують перегляду та оновлення, вже дивлячись на відбудову країни.

Отже, вимогою сучасності є покращення системи публічного управління фізкультурно-спортивною сферою, яка впливає, насамперед, на тих, хто зацікавлений у здоровому способі життя. В Україні має формуватися фізично здорове суспільство. Війна, звісно, призупинила цей процес. Проте навіть при складних обставинах ми не зупиняємось – відбудовуємо спортивні об'єкти, готуємо спортсменів і спортсменок, вболіваємо за наших спортсменів та тримаємо спортивний фронт на міжнародних змаганнях. Уже сьогодні є перші кроки щодо підвищення ефективності публічного управління розвитком фізичної культури та спорту в рамках Плану відновлення України [11], який зосереджено на зростанні економіки країни. У ньому визначено декілька Національних програм, одна з яких – розвиток систем культури та спорту. Зараз на наших спортсменів дивляться з більшою повагою, та через труднощі вони здебільшого здобувають перемоги та доводять, що Україна – найкраща. Після нашої перемоги постане багато завдань, які потрібно вирішувати, адже всі розуміють важливість спорту, й те, що він не може існувати «поза політикою».

Отже, охарактеризуємо основні проблемні аспекти, з якими стикнулася сфера фізичної культури та спорту під час війни.

1. Призупинення тренувального процесу на початку повномасштабного вторгнення. Звісно, що перший час в усіх сферах життя стало на паузу. Поступово, коли стала дозволяти безпекова ситуація на територіях, на яких безпосередньо не ведуться бойові дії, почалися процеси повернення підготовки спортсменів, проведення змагань у більш безпечних регіонах. Відбулось адаптування до нових реалій, дотримання правил безпеки щодо перебування в укриттях під час повітряних тривог.

Втім, під час війни в повному обсязі відновити звичний спосіб життя не вдається.

2. Повністю зруйнована або частково пошкоджена інфраструктура у регіонах, зокрема, на тимчасово окупованих територіях. Складність (або взагалі неможливість) евакуації спортсменів. Саме через це відбувся «провал» у тренуваннях, який необхідно надолужувати.

3. Тяжкий морально-психологічний стан у переважної більшості населення, у тому числі, спортсменів. Дуже важко сконцентруватись на результатах, коли в твоїй країні гинуть люди. Складно дивитись на зруйновані будівлі, де раніше відбувались тренування, проходило навчання, проводились змагання, де панувала спортивна атмосфера. Для багатьох це – ціла частина життя. На жаль, окремі спортсмени покинули спорт. Втім, попри всі складні обставини, для деяких спортсменів вони стали навпаки додатковою мотивацією, оскільки є величезне бажання прославляти свою державу.

4. Фінансові проблеми. Наразі відбуваються затримки у фінансуванні, пов'язані із нестачею коштів. Спорт відкинтий на декілька років назад. У цьому випадку велика роль відводиться міжнародній допомозі, наших спортсменів запрошують на безкоштовні збори до інших країн, розміщують на своїх базах.

5. Представники спорту стали на захист країни. На превеликий жаль, серед них є загиблі, це велика втрата. Є приклади серед тих, хто пішов на війну та продовжує свою спортивну кар'єру. Це неймовірно надихає, але вкрай складно.

6. Значна кількість спортсменів виїхали з України, передусім це жінки або юніори, поодинокі або у складах команд. І якщо представники національних збірних повернуться додому, то щодо перспективних дітей є побоювання, оскільки інші країни можуть «забрати» їх до себе. З небезпечних територій спортсмени виїхали в інші регіони, і добре, якщо вони продовжують там тренуватися. Разом із тим, зміна звичної обстановки, графіку та інші речі впливають на психічний стан, а отже, на можливий результаті спортсменів.

Отже, після закінчення війни для талановитої спортивної молоді в Україні необхідно створити належні умови (на рівні кращих європейських практик) для їх підтримки та мотивації до фізкультурно-спортивної діяльності. Це велика робота для усіх спортивних федерацій, які мають тримати на контролі такі важливі питання, та співпрацювати з іншими федераціями по всьому світу.

**Висновки і перспективи подальших досліджень.** Підсумовуючи вище вказане зазначимо, що кожен день продовження війни

приносить нові біди, нові руйнування та збитки Україні, і сфера фізичної культури та спорту постраждала нарівні з іншими сферами життєдіяльності громади. Тому державна політика у сфері фізичної культури та спорту в умовах дії правового режиму воєнного стану насамперед має спрямовуватися на збереження та всебічну підтримку фізкультурно-спортивної діяльності, а також на організаційне та фінансове забезпечення процесів розроблення та реалізації стратегій, програм та проєктів розвитку фізичної культури та спорту у повоєнний період.

Перспективою наших подальших досліджень є наукове обґрунтування доцільності запровадження проєктно-орієнтованого управління розвитком фізичної культури й спорту на регіональному рівні та розроблення методико-технологічного забезпечення його реалізації.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Дудорова Л.Ю. Бондаренко Б.О. Державна політика України у сфері фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми інноваційного розвитку клас-терного підприємництва в Україні* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., 27 березня 2020 р., м. Київ. Київ : КНУТД, 2020. С. 174-178.
2. Галунець Н.І. Сандул Є.С. Бичков В.А. Формування дієвої системи державного управління розвитку фізичної культури і спорту: регіональний аспект. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. № 14. С. 38–42. URL: <http://pag-journal.iei.od.ua/archives/2019/14-2019/9.pdf>.
3. Степанюк О.В., Лисенко І.А. Державна політика в організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи осіб з інвалідністю. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту*: збірник наукових праць. Харків : ХДАФК, 2019. С. 126–131.
4. Управління змінами в публічному адмініструванні : навч. посіб. / Ю. П. Шаров, І. А. Чикаренко, Т. В. Маматова [та ін.] ; за наук. ред. Ю. П. Шарова. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2012. 148 с.
5. Шаров Ю.П., Безуглий Д.Г. Проектний підхід в управлінні розвитком та співробітництвом укрупнених територіальних громад. *Аспекти публічного управління* : збірн. наук. пр. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2015. № 9. С. 64 – 70.
6. Шаров Ю.П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті: концептуальні аспекти : монографія. Київ : Вид-во УАДУ, 2001. 302 с.
7. Про фізичну культуру і спорт : закон України від 24.12.1993 № 3808-XII. Редакція від 03.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
8. Міністерство молоді та спорту України: офіційний сайт. URL: <https://mms.gov.ua/>.
9. Гутцайт В. Допис у Фейсбук Міністра молоді та спорту України Вадима Гутцайта. 12.01.2023. URL: <https://www.facebook.com/vgytzait/posts/10161388341998539>.
10. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року. *Міністерство молоді та спорту України*. URL: <https://mizhiria-osvita.gov.ua/uploads/1-1.pdf>
11. План відновлення України (2022 – 2032 роки). URL: <https://recovery.gov.ua/>.